

بررسی رابطه بین اجتناب مالیاتی شرکت‌ها و منفعت طلبی مدیریتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

عباس ابراهیمی*

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۰۸/۲۶

چکیده

با توجه به مطالعه سیدشمس و همکاران در سال ۲۰۲۲، مدیران شرکت‌ها تمایل دارند بخاطر منفعت طلبی خود، از پرداخت مالیات اجتناب کنند؛ شاخص‌هایی که از منفعت طلبی در این مطالعه استفاده شده است شامل پارتی بازی، تشکیل ائتلاف مدیران، تمایل به کنترل مدیران، عدم مراعات مدیران می‌باشد؛ پس این احتمال وجود دارد که اجتناب مالیاتی بر این شاخص‌ها نقش داشته باشد. از این رو، سعی بر این است که موضوع و فرضیات فوق را در ایران نیز مورد سنجش قرار دهد. جهت تحلیل فرضیه‌های پژوهش، جامعه آماری را از بین سال‌های ۱۳۹۵ الی ۱۴۰۰ و به مدت ۶ سال انتخاب نموده و شامل شرکت‌های بورسی بوده‌اند که نمونه آماری با روش حذفی و به تعداد ۵۰ شرکت انتخاب شد. روش پژوهش مورد استفاده نیز، روش توصیفی-تحلیلی بوده و داده‌های پژوهش از نوع تاریخی با مراجعه به صورت‌ها و گزارشات مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران جمع‌آوری و طبقه‌بندی گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌های آماری از روش داده‌های پانل دیتا استفاده شد؛ و در بخش تجزیه و تحلیل از آمار توصیفی، آمار استنباطی و آزمون‌های مختلف مربوطه انجام گردید و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار Eviews نسخه ۹ صورت گرفت. باتوجه به تحلیل مدل رگرسیونی، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین اجتناب مالیاتی شرکت‌ها و منفعت طلبی مدیریتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثری مثبت و معناداری دارد به طوری که در این پژوهش براساس آماره t میزان تأثیرپذیری بر شاخص‌های منفعت طلبی نظیر پارتی بازی مدیران، تشکیل ائتلاف مدیران، تمایل به کنترل مدیران، عدم مراعات مدیران نیز مشخص گردید.

واژگان کلیدی

اجتناب مالیاتی، منفعت طلبی مدیران، کنترل، عدم مراعات، تشکیل ائتلاف

۱. کارشناس ارشد مالیاتی، اداره امور مالیاتی، اوز، ایران. (نویسنده مسئول: Sayed.ab8471@gmail.com)

مقدمه

مرور ادبیات اجتناب مالیاتی نشان می‌دهد که در بیشتر پژوهش‌ها به این اقدام مدیران به عنوان فعالیتی مخاطره آمیز نگریسته شده که بر شفافیت، عملکرد آتی، ارزش شرکت، کیفیت سود، اعلام سود، اعتماد اجتماعی و ریسک شرکت تأثیر منفی می‌گذارد. با وجود ادبیات مزبور، پژوهش‌های اندکی رابطه بین فعالیت‌های مالیاتی شرکت‌ها و کیفیت سود را مورد بررسی قرار داده‌اند. از آنجایی که امکان پیش‌بینی اطلاعات مالی به ویژه سود توسط سرمایه‌گذاران، مستلزم ارایه اطلاعات شفاف و مربوط از سوی واحدهای تجاری است، نمی‌توان نقش مالیات را در ارزیابی کیفیت سود نادیده گرفت. هانلون و هیتزمن در سال ۲۰۱۰، معتقدند که بازار ممکن است نسبت به شرکت‌هایی که از پناهگاه‌های مالیاتی استفاده می‌کنند، واکنش منفی نشان داده و از این طریق ارزش شرکت کاهش یابد (هانلون و هیتزمن^۱، ۲۰۱۰). همچنین، آتوود و همکاران در سال ۲۰۱۰، نیز نشان داده‌اند که یکی از عوامل کاهش پایداری سود شرکت‌ها، اجتناب مالیاتی است. چنین فعالیتی اگرچه ممکن است بر جریان‌های نقدی جاری تأثیر مثبت بگذارد، اما ممکن است تحقق جریان‌های نقدی در دوره‌های آتی را کاهش دهد. بر اساس آنچه گفته شد، همواره این نگرانی وجود دارد که اطلاعات مالی به ویژه سود به عنوان یکی از شاخص‌های عملکرد مالی و همچنین قدرت پیش‌بینی سودها که معیاری جهت تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان تلقی می‌شود، دستخوش فعالیت‌های اجتناب مالیاتی مدیران قرار گرفته و پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی را با مشکل روبرو سازد (آتوود و همکاران^۲، ۲۰۱۰). همانطور که در ادبیات مربوط به انگیزه‌های اجتناب مالیاتی بحث شده است، فرصت طلبی مدیریتی می‌تواند از طریق فعالیت‌های اجتناب مالیاتی شرکت‌ها تشدید شود (رگو و ویلسون^۳، ۲۰۱۲). دسای و همکاران در سال ۲۰۰۷ نشان می‌دهند که چگونه یک سیستم مالیاتی ناکارآمد به مدیران اجازه می‌دهد تا رانت خواهی را با ایجاد هزینه برای دولت از طریق پرداخت کمتر مالیات افزایش دهند. چندین مطالعه شواهدی را ارائه می‌دهند که فرصت طلبی مدیریتی از طریق فعالیت‌های اجتناب مالیاتی، همانند دستکاری درآمد و انحراف مستقیم منابع برای استفاده شخصی مدیران، تسهیل می‌شود (چن و همکاران^۴، ۲۰۱۰). جریان‌های اصلی نظریه نمایندگی استدلال می‌کنند که مدیران انگیزه دارند از منابع شرکتی برای منفعت طلبی‌های تجاری در راستای منافع خصوصی خود برای مثال، دستیابی به پاداش بالاتر و ارضاء تمایل خود برای موقعیت، قدرت و اعتبار، استفاده کنند (هوپ و توماس^۵، ۲۰۰۸). مدیران سودجو، از طریق جداسازی مالکیت از کنترل، فرصت بیشتری دارند تا به جای افزایش ثروت سهامداران، منافع خود را از طریق شیوه‌های اجتناب مالیاتی تأمین کنند. ملاحظات نمایندگی ناشی از این جداسازی موضوع بررسی در چندین مطالعه اجتناب مالیاتی قبلی بوده است (کراکر و

اسلمرود^۶، ۲۰۰۵). از این رو، تلاش این پژوهش بر این است که رابطه بین اجتناب مالیاتی شرکت‌ها و منفعت‌طلبی مدیریتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد سنجش قرار دهد.

مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

در یک مطالعه جدیدتر، اتوود و لولن در سال ۲۰۱۹، نشان می‌دهند که مدیران شرکت‌های بهشت مالیاتی با حمایت ضعیف از سرمایه‌گذار، صرفه جویی‌های مالیاتی را به سمت سرمایه‌گذاری بیش از حد و هزینه‌های تحقیق و توسعه بیش از حد منحرف می‌کنند و این احتمال را برجسته می‌کند که این مدیران از صرفه جویی‌های مالیاتی شرکت‌ها برای منفعت‌طلبی خود استفاده می‌کنند. در این زمینه، سوال مهمی که باید مطرح شود این است که آیا استراتژی‌های اجتناب مالیاتی شرکت‌ها با اقدامات منفعت‌طلبی مدیریتی ارتباط دارند یا خیر. مطالعه حاضر به این سوال می‌پردازد. اگرچه عوامل تعیین‌کننده اجتناب مالیاتی شرکت‌ها به طور کامل در ادبیات موجود مورد بررسی قرار گرفته‌اند، پیامدهای اجتناب مالیاتی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در مطالعه حاضر یک بررسی جامع از یکی از پیامدهای احتمالی اجتناب مالیاتی را با بررسی اینکه آیا جریان‌های نقدی انباشته شده از طریق اجتناب مالیاتی شرکت به سمت سودجویی مدیران منحرف می‌شوند و در راستای منفعت‌طلبی تجاری استفاده می‌شوند، انجام دادند؛ بنابراین، مطالعه آنها به ادبیات موجود کمک می‌کند و شواهد تجربی‌ای را آشکار می‌کند که می‌تواند برای سرمایه‌گذاران، قانون‌گذاران و سایر ذینفعان شرکت‌ها مفید باشد. برای ارائه شواهد قوی، چهار شاخص اجتناب مالیاتی و یک معیار ترکیبی از منفعت‌طلبی با استفاده از یک گروه از آزمون‌های اقتصاد سنجی پیشرفته تحلیل می‌شوند (سیدشمس و همکاران^۷، ۲۰۲۲). بر این اساس، مطالعه ما تأثیر اجتناب از مالیات شرکتی را بر منفعت‌طلبی مدیران شرکت بررسی می‌کند؛ هانلون و هایتزمن در سال ۲۰۱۰، توجه بیشتر محققان را برای بررسی ملاحظات مشکلات در مورد اجتناب از مالیات شرکت‌ها خواستار شد. دسای و دارماپالا در سال ۲۰۰۶، استدلال می‌کنند که اجتناب از مالیات شرکت‌ها می‌تواند مکمل استخراج اجاره توسط مدیران، وجود نظارت کمتر و کاهش شفافیت باشد. دسای و دارماپالا در سال ۲۰۰۹، دریافتند که اجتناب مالیاتی مثبت تنها زمانی بر ارزش شرکت تأثیر می‌گذارد که نظارت نهادی وجود داشته باشد. یافته‌های آنها حاکی از آن است که در غیاب قوی با نظارت مدیران می‌تواند از شیوه‌های اجتناب از مالیات برای منافع شخصی خود استفاده کنند، این موضوع در مطالعه آنها با پرداختن به سوال اصلی تحقیق بررسی می‌شود: آیا شیوه‌های اجتناب از مالیات شرکت‌ها فراهم می‌کنند؟ مدیرانی که این فرصت را دارند که منابع شرکت را به سمت منفعت‌طلبی مدیران خود منحرف کنند؟ علاوه بر این این مطالعه نقش حاکمیت و مکانیسم‌های نظارتی را به عنوان تعدیل‌کننده در ارتباط بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیران بررسی می‌کند، همراه با عواقب منفعت‌طلبی زمانی که انگیزه

شیوه های اجتناب از مالیات باشد. طبق مطالعات سیدشمس و همکاران در سال ۲۰۲۲، اطلاعات جبران خسارت، به شدت به اندازه شرکت و منابع تحت کنترل آنها بستگی دارد. از این رو، مدیران ایجاد قدرت طلبی احتمالاً وجوهی را در پروژه های تملک و مخارج سرمایه ای سرمایه گذاری می کنند که لزوماً چنین نیست؛ برای شرکت های خود ارزش ایجاد کنند. مدیرانی که انگیزه های قدرت طلبی دارند نیز تمایل دارند برای رشد در دارایی های شرکت بیش از حد سرمایه گذاری کنند، شرکت هایشان فراتر از اندازه بهینه است و منابع استفاده نشده را تحت کنترل خود نگه می دارند. نقش تعدیل کننده ایجاد قدرت طلبی در ارتباط بین اجتناب مالیاتی و ارزش گذاری شرکت را نیز بررسی مینمایند. آنها متوجه شدند که اجتناب از مالیات شرکت ها به طور مثبت با ایجاد قدرت طلبی مدیریتی مرتبط است، به این معنی که شرکت هایی با سطح بالاتر اجتناب از مالیات در سطح بیشتری از تمرین های قدرت طلبی مدیریتی شرکت میکنند. هنگام استفاده از جلوه های ثابت، مشخصات تحلیل، یا تحلیل متغیر ابزاری را تغییر میدهند. اجتناب از مالیات توسط هانلون و هیتزمن، به عنوان کاهش مالیات های صریح تعریف شده است. طیفی از استراتژی های برنامه ریزی مالیاتی با استراتژی های کاملاً قانونی کاهش مالیات در یک انتها این تعریف گسترده را در بر میگیرد، مانند اوراق قرضه شهرداری سرمایه گذاری، در حالی که استراتژیهای برنامه ریزی مالیاتی، مانند عدم رعایت، فرار، پرخاشگری و سرپناه، به انتهای دیگر نزدیکتر ظاهر میشود. در یک محیط شرکتهای، با همسویی کامل از منافع نمایندگان و مدیران، سهامداران بدون در نظر گرفتن ریسک انتظار دارند مدیرانی که به نمایندگی از آنها عمل میکنند، بر حداکثر سود تمرکز نمایند و شامل بالا رفتن میشود. پس از فرصتهایی برای کاهش بدهی های مالیاتی تا زمانی که سود افزایشی مورد انتظار بیشتر باشد از هزینه افزایشی استفاده می نمایند (هانلون و هیتزمن، ۲۰۱۰). بر اساس این پدیده، مدیران اقدام به اجتناب مالیاتی خواهند کرد؛ روشهایی که یک رابطه اجتناب از مالیات و ارزش شرکت ایجاد می کند. چندین مطالعه استدلال میکنند که پناهگاه های مالیاتی نوعی از سپر مالیاتی غیر بدهی هستند که شرکتهای برای فعالیت تحت اهرم پایین استفاده میکنند؛ بنابراین به این دیدگاه کمک میکند که استراتژی های اجتناب از مالیات شرکت ها ابزارهایی هستند که برای ایجاد جریان نقدی استفاده میشوند (گراهام و توکر^۸، ۲۰۰۶). با توجه به مطالب مذکور با توجه به بحران ها و شرایط اقتصادی، احتمال اینکه در شرکتهای اجتناب از مالیات وجود داشته باشد، زیاد است؛ به طوری که مدیران برای منفعت طلبی مدیران و نشان دادن مدیریت و افزایش مقام خود سعی میکنند که در ثبت هزینه های خود دورتر از واقعیت باشند؛ از این رو، ضروری است به بررسی تأثیر اجتناب مالیاتی بر منفعت طلبی مدیران در شرکتهای پرداخته شود. در ادامه با متغیرهای پژوهش آشنا خواهیم شد.

اجتناب مالیاتی: اجتناب از (پرداخت) مالیات وجوه در دسترس را افزایش میدهد. این امر میتواند باعث ایجاد ثروت برای سهامداران یا تشدید مشکلات نمایندگی شود (هانلون و هیتزمن، ۲۰۱۰). در دیدگاه سنتی اجتناب از مالیات انتقال ثروت

به دولت را کاهش می‌دهد و شرکت را قادر می‌سازد منافع بیشتری بدست آورد و ارزش سهام را افزایش دهد (ویلسون^۹، ۲۰۰۹). به عبارتی سیاستهای مالیاتی مشابه تصمیمهای سرمایه‌گذاری هستند که از طریق اجتناب از مالیات برای شرکت منابع اقتصادی ایجاد میکند (فرانسیس و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۵). با این حال اجتناب مالیاتی می‌تواند موجب ترغیب مدیران در شرکت‌های با سطوح بالای اجتناب مالیاتی به فعالیتهای پر هزینه جهت پنهان کردن اجتناب مالیاتی و کاهش شفافیت صورتهای مالی جهت دستیابی کم هزینه تر به منافع شود که میتوان آن را رفتاری فرصت طلبانه تلقی کرد (دسای و همکاران^{۱۱}، ۲۰۰۷). استفاده مدیریت از منافع حاصل از افزایش اجتناب مالیاتی به منظور سرمایه‌گذاری فراتر از حد مطلوب یا عدم سرمایه‌گذاری منافع حاصل از اجتناب مالیاتی در پروژه‌های دارای خالص ارزش فعلی مثبت نمونه‌هایی از رفتارهای فرصت طلبانه است (برتراند و مولایتاین^{۱۲}، ۲۰۰۳). در این مطالعه اجتناب مالیاتی را از جنبه‌های مختلف در نظر گرفته است؛ مانند اجتناب مالیاتی شرکت‌های با حکمرانی ضعیف؛ اجتناب مالیاتی شرکت‌های با مکانیسم نظارت ضعیف؛ اجتناب مالیاتی شرکت‌های با قدرت مدیرعامل یا مدیر اجرایی؛ اجتناب مالیاتی شرکت‌های با عملکرد ضعیف مسئولیت اجتماعی که اثر هر یک از آنها را در ایجاد قدرت طلبی مدیریتی مورد سنجش قرار می‌دهد (سیدشمس و همکاران، ۲۰۲۲).

منفعت طلبی مدیریتی: عمده پژوهشهایی که تاکنون در ارتباط با ایجاد قدرت طلبی مدیران انجام شده است، نشان می‌دهند که مدیران توانمند به گونه‌ای مطلوب فرصتهای سرمایه‌گذاری را ارزیابی میکنند. برای نمونه، دمرجیان و همکاران در سال ۲۰۱۲، بیان میکنند که چنین مدیرانی در تعیین میزان و زمانبندی بازده اقتصادی و ریسک و بازده سرمایه‌گذاری توفیق بیشتری دارند. توانایی مدیریتی یک عامل تعیین کننده مهم در کارایی سرمایه‌گذاری است که منجر به کاهش سرمایه‌گذاری بیش یا کمتر از حد میشود. در صورتی که نقدینگی ناشی از اجتناب مالیاتی در تعیین میزان سرمایه‌گذاری اهمیت داشته باشد (ادوارد و همکاران^{۱۳}، ۲۰۱۶). انتظار داریم اجتناب مالیاتی از جنبه‌های مختلف مانند اجتناب مالیاتی شرکت‌های با حکمرانی ضعیف؛ اجتناب مالیاتی شرکت‌های با مکانیسم نظارت ضعیف؛ اجتناب مالیاتی شرکت‌های با قدرت مدیرعامل یا مدیر اجرایی؛ اجتناب مالیاتی شرکت‌های با عملکرد ضعیف مسئولیت اجتماعی بر ایجاد قدرت طلبی مدیران تأثیر داشته باشد (سیدشمس و همکاران، ۲۰۲۲).

مروری بر نتایج تجربی تحقیق در ایران و جهان

قادرزاده و علوی (۱۴۰۱)، اجتناب مالیاتی: مسئولیت اجتماعی و نقش تعدیل گر مالکیت خانوادگی را بررسی نمودند. همسو با نظری ذی نفعان نتایج نشان می‌دهد مسئولیت اجتماعی شرکتی با اجتناب مالیاتی رابطه منفی و معناداری دارد.

مالکیت خانوادگی رابط بین مسئولیت اجتماعی و اجتناب مالیاتی را تعدیل نمی کند. وجود مسئولیت اجتماعی شرکتی موجب کاهش اجتناب مالیاتی در شرکتهای مورد مطالعه گردید. مالکیت خانوادگی ماهیت همپوشانی با مسئولیت اجتماعی داشت اما تعامل آن با مسئولیت اجتماعی به تقویت ارتباط بین مسئولیت اجتماعی و اجتناب مالیاتی منجر نگردید. فتاحی و همکاران (۱۴۰۰)، تأثیر رفتارهای منفعت طلبانه مدیران بر بروز رفتارهای انحرافی کارکنان را بررسی کردند. رفتارهای سیاسی مدیران که عواقب ناخوشایند و منفی برای سازمان ها به دنبال دارد، منجر به کاهش بهره وری کارکنان، ترک خدمت، بی انگیزگی آنان خواهد شد؛ لذا برای پرهیز از رفتارهای سیاسی در سازمان، بایستی مدیران به تدوین اصول و الزامات اخلاقی به صورت دقیق و شفاف مبادرت کنند.

خدامی پور و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی تأثیر توانایی مدیریتی بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و کارایی سرمایه گذاری پرداختند. یافته های حاصل از آزمون فرضیه های پژوهش نشان میدهد که بر خلاف انتظار با افزایش اجتناب مالیاتی، در سطح توانایی مدیریتی پائین، کارایی سرمایه گذاری کاهش نمی یابد، در حالی که در سطح توانایی مدیریتی بالا انتظار موجود مبنی بر تأثیر پذیری مثبت کارایی سرمایه گذاری از افزایش اجتناب مالیاتی تایید میشود.

سیدشمس و همکاران (۲۰۲۲)، در مطالعه ای به بررسی تأثیر اجتناب مالیاتی بر ایجاد قدرت طلبی مدیریتی در شرکت پرداختند. نتایج آنها نشان داد که ارتباط مثبت و معناداری بین معیار ترکیبی و چهار شاخص مورد استفاده برای نشان دادن اجتناب مالیاتی شرکت ها وجود دارد؛ همچنین رابطه اجتناب از مالیات شرکتی با ایجاد قدرت طلبی مدیریتی در شرکت هایی با حکمرانی ضعیف، مکانیسم های نظارت ضعیف، قدرت مدیر ارشد اجرایی (مدیرعامل) بیشتر و عملکرد ضعیف مسئولیت اجتماعی شرکتی بارزتر است و از طرفی اجتناب مالیاتی باعث کاهش ارزش شرکت می شود.

گونزالس و همکاران^{۱۴} (۲۰۲۱)، در پژوهشی با عنوان افشای مسئولیت اجتماعی و اجتناب مالیاتی دریافتند که بین افشای مسئولیت اجتماعی و اجتناب مالیاتی رابطه منفی وجود دارد و در شرکت های با مشارکت بالای مسئولیت اجتماعی میزان اجتناب مالیاتی کاهش چشم گیری داشته است.

چن و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهشی باموضوع نقدشوندگی سهام و اجتناب مالیاتی پرداختند. نتایج نشان داد که تأثیر نقدشوندگی سهام بر اجتناب مالیاتی از لحاظ آمار: معنادار است و هر چه نقد شوندگی سهام بالاتر باشد، اجتناب مالیاتی کمتری وجود خواهد داشت.

فرضیه های پژوهش بر اساس مطالعه سیدشمس و همکاران (۲۰۲۲)، به صورت ذیل تدوین شده است:

فرضیه اصلی: بین اجتناب مالیاتی و منفعت طلبی مدیریتی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی اول: بین اجتناب مالیاتی و پارتی بازی مدیران در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی دوم: بین اجتناب مالیاتی و تشکیل ائتلاف مدیران در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی سوم: بین اجتناب مالیاتی و تمایل به کنترل مدیران در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی چهارم: بین اجتناب مالیاتی و عدم مراعات مدیران در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.

روش تحقیق

روش مورد استفاده از نوع پژوهش‌های نیمه تجربی پس رویدادی در حوزه پژوهش‌های اثباتی حسابداری یا مدیریت مالی است که با استفاده از روش رگرسیون چند متغیره و الگوهای اقتصادسنجی انجام شده است. فرضیه‌های پژوهش بر اساس داده‌های پانلی یا تابلویی مورد آزمون قرار گرفته است. براساس موضوع انتخابی، روش پژوهش توصیفی - تحلیلی و از نوع کاربردی می‌باشد. براساس هدف این موضوع، از روش تحقیق همبستگی استفاده شده است چرا که بدنبال رابطه بین اجتناب مالیاتی شرکت‌ها و منفعت‌طلبی مدیریتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. جامعه آماری منتخب در این پژوهش شامل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و در بین سال‌های ۱۳۹۵ الی ۱۴۰۰ می‌باشد. بنابراین جهت تعیین حجم نمونه بایستی دارای شرایط ذیل باشند:

- ۱- اطلاعات مالی آن‌ها در بازه زمانی مورد بررسی در دسترس باشد و هیچ نواقصی نداشته باشد.
- ۲- سال مالی آن‌ها در پایان اسفند ماه باشد و در بازه زمانی مورد بررسی تغییر سال مالی صورت نگرفته باشد.
- ۳- شرکت‌ها در طول دوره تحقیق مورد پذیرش بورس قرار داشته باشند و از عضویت آن‌ها بیش از ۲ سال گذشته باشد.
- ۴- در طول دوره تحقیق حقوق صاحبان سهام آن‌ها منفی نباشد.
- ۵- شرکت‌ها زیان انباشته نداشته باشند.
- ۶- وقفه مالیاتی بیش از چهارماه نداشته باشند.
- ۷- شرکت نباید در گروه شرکت‌های واسطه‌گریهای مالی از جمله شرکت‌های سرمایه‌گذاری، بیمه، بانکها باشد، زیرا ماهیت و نوع فعالیت آنها متفاوت از سایر شرکت‌های عضو بورس است.

جدول ۱- تعیین نمونه آماری

۳۰۰	کلیه مشاهدات مربوط به نمونه آماری از سال ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰
(۵۴)	اطلاعات مالی شرکت‌ها در دسترس نبوده و یا ناقص بوده است.
(۴۸)	پایان سال مالی شرکت‌ها اسفندماه نباشد و یا تغییر سال مالی داشته باشند.
(۳۸)	شرکت‌ها زیان انباشته داشته باشند و حقوق صاحبان سهام آنها منفی باشد.
(۴۴)	شرکت‌ها در طول دوره تحقیق عضو بورس نباشند یا از زمان عضویت آن‌ها ۲ سال نگذشته باشد.
(۳۱)	شرکت‌ها دارای وقفه مالیاتی بیش از ۴ ماه باشند.
(۳۵)	جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری، بیمه و بانک‌ها باشند.
۵۰	نمونه انتخابی

مدلهای رگرسیونی اقتباس شده از مقاله لاتین سیدشمس و همکاران (۲۰۲۲) به صورت زیر است:

مدل فرضیه ویژه اول

$$MU_1 = \beta_0 + \beta_1 TA_{it} + \beta_2 Cash_{it} + \beta_3 ROA_{it} + \beta_4 Size_{it} + \beta_5 Lev_{it} + \beta_6 MB_{it} + \varepsilon$$

مدل فرضیه ویژه دوم

$$MU_2 = \beta_0 + \beta_1 TA_{it} + \beta_2 Cash_{it} + \beta_3 ROA_{it} + \beta_4 Size_{it} + \beta_5 Lev_{it} + \beta_6 MB_{it} + \varepsilon$$

مدل فرضیه ویژه سوم

$$MU_3 = \beta_0 + \beta_1 TA_{it} + \beta_2 Cash_{it} + \beta_3 ROA_{it} + \beta_4 Size_{it} + \beta_5 Lev_{it} + \beta_6 MB_{it} + \varepsilon$$

مدل فرضیه ویژه چهارم

$$MU_4 = \beta_0 + \beta_1 TA_{it} + \beta_2 Cash_{it} + \beta_3 ROA_{it} + \beta_4 Size_{it} + \beta_5 Lev_{it} + \beta_6 MB_{it} + \varepsilon$$

متغیرهای وابسته:

- ✓ منفعت طلبی مدیریتی (پارتنری بازی مدیران) (MU_1) در سال t
- ✓ منفعت طلبی مدیریتی (تشکیل ائتلاف مدیران) (MU_2) در سال t
- ✓ منفعت طلبی مدیریتی (تمایل به کنترل مدیران) (MU_3) در سال t
- ✓ منفعت طلبی مدیریتی (عدم مراعات مدیران) (MU_4) در سال t

متغیرهای مستقل:

- ✓ اجتناب مالیاتی (TA) در سال t

متغیرهای کنترل:

- ✓ وجه نقد شرکت (Cash) در سال t

✓ بازده دارایی‌های شرکت (ROA) i در سال t

✓ اندازه شرکت (Size) i در سال t

✓ اهرم شرکت (Lev) i در سال t

✓ رشد شرکت (MB) i در سال t

روش اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته؛ منفعت‌طلبی مدیریتی (MU): برای اندازه‌گیری منفعت‌طلبی مدیریتی از چهار شاخص زیر استفاده شده است که برای اندازه‌گیری آن از چارت زیر استفاده شده است که مدیران شرکت‌های مشابه جهت پاسخگویی از آن به سوالات مربوطه جواب داده‌اند و داده‌های مطرح شده کمی‌سازی مدل قرار گرفته است.

جدول ۲- اندازه‌گیری منفعت‌طلبی مدیریتی

نوع منفعت			چک لیست منفعت‌طلبی مدیریتی	مراحل دستورالعمل
عدم منفعت	جزئی	کلی		
			پارتی بازی و جرائم قانونی	بررسی فعالیت‌های کلی
			تشکیل ائتلاف و فرار مالیاتی	بررسی فعالیت‌های اجرایی
			تمایل به کنترل مدیران و دستکاری در صورت مالی	بررسی صورت‌های مالی
			عدم مراعات مدیران و فرار از کار یا گزارشات ساعت کاری غیر صحیح	بررسی گزارشات پیوست

اگر شرکت‌ها در هر یک از موارد فوق، دارای منفعت‌طلبی منظور شده کلی و یا جزئی باشد عدد یک و در غیر این صورت صفر در نظر شده است (سیدشمس و همکاران، ۲۰۲۲).

متغیر مستقل؛ اجتناب مالیاتی (TA): برای اندازه‌گیری اجتناب مالیاتی مطابق با پژوهش هسیج و همکاران در سال ۲۰۱۸، از شاخص نرخ موثر مالیاتی نقدی ((CETR استفاده شده که در الگوی زیر نشان داده شده است.

CETR: نرخ موثر مالیاتی نقدی (پنج ساله) برابر است با مجموع مالیات پرداخت شده تقسیم بر مجموع سود قبل از مالیات بدست آمده است (سیدشمس و همکاران، ۲۰۲۲).

متغیرهای کنترلی

وجه نقد (Cash): از تقسیم دارایی های نقدی بر کل دارایی ها بدست آمده است.

بازده دارایی ها (ROA): از تقسیم سود خالص بر کل دارایی ها بدست آمده است.

اندازه شرکت (Size): از لگاریتم طبیعی دارایی ها بدست آمده است.

اهرم مالی (Lev): از تقسیم کل بدهی ها به کل دارایی ها بدست آمده است.

رشد شرکت (MB): از نسبت ارزش کل بازار به ارزش حقوق صاحبان سهام بدست آمده است.

یافته های پژوهش

جدول ۳- آمار توصیفی متغیرها

میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
۰/۴۰	۰/۳۸	۱	۰	۰/۶۵	۰/۲۴	۱/۲۴
۰/۲۸	۰/۲۵	۱	۰	۰/۶۳	۰/۲۱	۱/۵۸
۰/۳۴	۰/۳۱	۱	۰	۰/۶۰	۰/۹۹	۱/۲۴
۰/۳۹	۰/۳۷	۱	۰	۰/۶۲	۰/۲۳	۱/۶۵
۰/۵۶	۰/۵۲	۰/۷۳	۰/۰۹	۰/۷۴	-۱/۸۶	۱/۹۳
۰/۶۳	۰/۵۹	۰/۸۵	۰/۱۲	۰/۴۱	۱/۶۵	۱/۹۶
۰/۵۵	۰/۵۱	۰/۶۶	۰/۱۱	۰/۲۳	۱/۵۰	۱/۵۳
۰/۷۲	۰/۶۹	۰/۷۳	۰/۲۳	۱/۶۱	۱/۲۴	۱/۶۳
۰/۴۱	۰/۳۹	۰/۸۸	۰/۱۹	۰/۶۵	-۰/۵۲	۱/۳۹
۰/۳۳	۰/۳۱	۰/۳۸	۰/۰۸	۰/۳۹	۰/۴۴	۱/۳۵

منبع: خروجی نرم افزار

چنانچه ملاحظه می شود در اکثر داده ها، مقادیر میانه به میانگین نزدیک می باشد که نشان دهنده توزیع نامتقارن داده ها می باشد. همچنین، مقادیر چولگی بدست آمده برای همه متغیرها به جز اجتناب مالیاتی و اهرم مالی مثبت می باشد که بیان کننده توزیع نامتقارن داده ها با کشیدگی به سمت مقادیر بالاتر است و برای دو متغیری که دارای چولگی منفی هستند؛ یعنی توزیع نامتقارن داده ها با کشیدگی به سمت مقادیر منفی می باشند.

آزمون مانایی و ایستایی فیلیپس و پرون

جدول ۴- نتیجه آزمون مانایی فیلیپس پرون

نتیجه	معنی داری	آماره	متغیر
مانا	۰/۰۰۰	-۶/۰۵	منفعت طلبی مدیریتی (پارتنری بازی مدیران)
مانا	۰/۰۰۰	-۷/۰۷	منفعت طلبی مدیریتی (تشکیل ائتلاف مدیران)
مانا	۰/۰۰۰	-۷/۲۱	منفعت طلبی مدیریتی (تمایل به کنترل مدیران)
مانا	۰/۰۰۰	-۶/۱۳	منفعت طلبی مدیریتی (عدم مراعات مدیران)
مانا	۰/۰۰۰	-۱۰/۶۲	اجتناب مالیاتی
مانا	۰/۰۰۰	-۵/۷۷	وجه نقد شرکت
مانا	۰/۰۰۰	-۱۲/۵۹	بازده دارایی‌های شرکت
مانا	۰/۰۰۰	-۳/۴۷	اندازه شرکت
مانا	۰/۰۰۷	-۸/۴۷	اهرم شرکت
مانا	۰/۰۰۰	-۴/۲۳	رشد شرکت

برای رد فرض صفر کفایت سطح معنی داری از ۰/۰۵ کمتر باشد. همانگونه که در جدول بالا ملاحظه می‌گردد سطح معنی داری در تمام موارد کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد؛ بنابراین، مانا بودن کلیه متغیرهای مورد بررسی، مورد تایید است. با توجه به مانا بودن تمام متغیر مورد بررسی می‌توان تخمین مدل رگرسیونی را انجام داد.

آزمون همبستگی پیرسون

جدول ۵- نتیجه همبستگی بین متغیرهای مدل

Correlation Probability	x1	x2	x3	x4	x5	x6	y	y1	y2	y3
x1	1.000000 -----									
x2	0.001465 0.9485	1.000000 -----								
x3	0.036155 0.1110	0.020666 0.3625	1.000000 -----							
x4	0.017653 0.4366	0.022755 0.3160	0.135030 0.0000	1.000000 -----						
x5	0.006412 0.7775	0.021537 0.3426	0.170877 0.0000	0.914783 0.0000	1.000000 -----					
x6	0.003089 0.8917	0.019687 0.3856	0.035136 0.1215	0.602610 0.0000	0.656860 0.0000	1.000000 -----				
y	0.024113 0.2879	0.004544 0.8413	0.033885 0.1353	0.401480 0.0000	0.411014 0.0000	0.384300 0.0000	1.000000 -----			
y1	-0.015203 0.5029	-0.032705 0.1495	0.046316 0.0412	-0.068051 0.0027	0.000173 0.9939	0.024985 0.2709	0.024862 0.2732	1.000000 -----		
y2	0.029287 0.1968	-0.007251 0.7494	0.004530 0.8418	0.006010 0.7911	0.007028 0.7568	0.007319 0.7471	0.004904 0.8289	0.012500 0.5818	1.000000 -----	
y3	-0.034079 0.1331	-0.022208 0.3278	0.196741 0.0000	0.372476 0.0000	0.421223 0.0000	0.292978 0.0000	0.205343 0.0000	0.163880 0.0000	0.007573 0.7386	1.000000 -----

برای رد فرضیه صفر و تایید معنی دار بودن همبستگی میبایست سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد. در جدول بالا میزان همبستگی در سطر اول و معنی داری همبستگی در سطر دوم نوشته شده است. در صورتی که معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد همبستگی مورد نظر از نظر آماری معنی دار است. همانگونه که ملاحظه میشود در برخی موارد همبستگی ها معنی دار میباشند اما شدت همبستگی ها بین متغیرهای مستقل کمتر از مقداری است که احتمال وجود همخطی در مدل وجود داشته باشد.

بررسی مدل با استفاده از آزمونهای چاو و هاسمن

جدول ۶- نتیجه آزمون چاو

نتیجه	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون	
استفاده از مدل پانل دیتا	۰/۰۰۰	(۴۹، ۲۹۹)	۵/۷۳	مدل رگرسیونی اول
استفاده از مدل پانل دیتا	۰/۰۰۰	(۴۹، ۲۹۹)	۵/۲۳	مدل رگرسیونی دوم
استفاده از مدل پانل دیتا	۰/۰۰۰	(۴۹، ۲۹۹)	۵/۳۵	مدل رگرسیونی سوم
استفاده از مدل پانل دیتا	۰/۰۰۰	(۴۹، ۲۹۹)	۵/۲۱	مدل رگرسیونی چهارم

چنانچه ملاحظه می شود سطح معناداری آزمون چاو کمتر از $\alpha=0/05$ محاسبه شده لذا با اطمینان ۹۵٪ امکان برآورد مدل با استفاده از روش پانل تأیید می شود. با توجه به اینکه فرض صفر آزمون چاو مبنی بر برابری عرض از مبدأها رد شد، در ادامه به منظور تشخیص وجود اثرات ثابت یا وجود اثرات تصادفی از آزمون هاسمن استفاده می شود.

جدول ۷- نتیجه آزمون هاسمن

نتیجه	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره آزمون	
اثرات ثابت	۱/۰۰۰	۶	۰/۰۰۰	مدل رگرسیونی اول
اثرات ثابت	۱/۰۰۰	۶	۰/۰۰۰	مدل رگرسیونی دوم
اثرات ثابت	۱/۰۰۰	۶	۰/۰۰۰	مدل رگرسیونی سوم
اثرات ثابت	۱/۰۰۰	۶	۰/۰۰۰	مدل رگرسیونی چهارم

برای رد فرضیه صفر و تایید استفاده از اثرات ثابت میبایست سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ باشد؛ اما اگر سطح معنی داری آزمون هاسمن $prob=1/000$ محاسبه شود آزمون هاسمن توانایی تشخیص بین اثرات ثابت و تصادفی را ندارد؛ بنابراین باید از معیار دیگری برای انتخاب بین اثرات ثابت و تصادفی استفاده کرد. همانطور که در جدول ۵ ملاحظه می شود سطح معناداری آزمون هاسمن $prob=1/000$ محاسبه شده لذا در تخمین از اثرات ثابت استفاده میشود.

آزمون فرضیه‌ها

همانطور که در این جدول مشاهده می‌شود، نتایج بدست آمده از تخمین الگوی رگرسیونی مربوط به فرضیه اصلی نشان از تأیید رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت طلبی مدیریتی در شرکتها دارد.

جدول ۸- نتایج برازش مدل رگرسیونی اول

متغیر پاسخ = منفعت طلبی مدیریتی (پارتی بازی مدیران)			
متغیرهای مستقل	ضرایب رگرسیونی	آماره آزمون t	سطح معناداری
ثابت معادله (α)	۰/۰۳۸	۱۴/۴۷	۰/۰۰۰
اجتناب مالیاتی	۰/۰۳۳	۹۳/۱۹	۰/۰۰۰
وجه نقد شرکت	۰/۰۳۵	۱۶۲/۲۲	۰/۰۰۰
بازده دارایی های شرکت	۰/۰۳۲	۲۹/۶۵	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۰۳۳	۱۳۹/۵۱	۰/۰۰۰
اهرم شرکت	۰/۰۳۳	۱۱۰۰/۹	۰/۰۰۰
رشد شرکت	۰/۰۲۹	۱۲/۲۳۵	۰/۰۰۰
آماره آزمون $F = ۷۸۱۹/۶$ سطح معناداری $= ۰/۰۰۰$			
آماره دوربین واتسون: $۲/۱۸$ ضریب تعیین $= ۰/۸۸$			

همانطور که در جدول ۸ ملاحظه می شود رابطه بین اجتناب مالیاتی و پارتی بازی مدیران در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد سنجش قرار گرفته است. طبق نتایج حاصله سطح معناداری صفر و آماره دوربین واتسون نیز $۲/۱۸$ گزارش شده و جهت تأیید فرضیه این عدد می بایست بین $۱/۵$ و $۲/۵$ قرار گرفته باشد؛ بنابراین دو شرط لازم برای تأیید فرضیه فوق برقرار است و همچنین آماره F و ضریب تعیین نیز در تأیید فرضیه فوق نقش دارند.

جدول ۹- نتایج برازش مدل رگرسیونی دوم

متغیر پاسخ = منفعت طلبی مدیریتی (تشکیل ائتلاف مدیران)			
متغیرهای مستقل	ضرایب رگرسیونی	آماره آزمون t	سطح معناداری
ثابت معادله (α)	۰/۰۳۸	۱۴/۴۷	۰/۰۰۰

متغیر پاسخ = منفعت طلبی مدیریتی (تشکیل ائتلاف مدیران)			
متغیرهای مستقل	ضرایب رگرسیونی	آماره آزمون t	سطح معناداری
اجتناب مالیاتی	۰/۰۳۳	۹۱/۲۲	۰/۰۰۰
وجه نقد شرکت	۰/۰۳۵	۱۶۲/۲۲	۰/۰۰۰
بازده دارایی های شرکت	۰/۰۳۲	۲۹/۶۵	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۰۳۳	۱۳۹/۵۱	۰/۰۰۰
اهرم شرکت	۰/۰۳۳	۱۱۰/۹	۰/۰۰۰
رشد شرکت	۰/۰۳۲	۲۵/۲۳۱	۰/۰۰۰
آماره آزمون $F = ۷۸۱۹/۶$ سطح معناداری $= ۰/۰۰۰$			
آماره دورین واتسون: $۲/۲۰$ ضریب تعیین $= ۰/۸۵$			

همانطور که در جدول ۹ ملاحظه می شود رابطه بین اجتناب مالیاتی و تشکیل ائتلاف مدیران در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد سنجش قرار گرفته است. طبق نتایج حاصله سطح معناداری صفر و آماره دورین واتسون نیز $۲/۲۰$ گزارش شده و جهت تأیید فرضیه این عدد می بایست بین $۱/۵$ و $۲/۵$ قرار گرفته باشد؛ بنابراین دو شرط لازم برای تأیید فرضیه فوق برقرار است و همچنین آماره F و ضریب تعیین نیز در تأیید فرضیه فوق نقش دارند.

جدول ۱۰- نتایج برازش مدل رگرسیونی سوم

متغیر پاسخ = منفعت طلبی مدیریتی (تمایل به کنترل مدیران)			
متغیرهای مستقل	ضرایب رگرسیونی	آماره آزمون t	سطح معناداری
ثابت معادله (α)	۰/۰۳۸	۱۴/۴۷	۰/۰۰۰
اجتناب مالیاتی	۰/۰۳۳	۹۰/۲۵	۰/۰۰۰
وجه نقد شرکت	۰/۰۳۵	۱۶۲/۲۲	۰/۰۰۰
بازده دارایی های شرکت	۰/۰۳۲	۲۹/۶۵	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۰۳۳	۱۳۹/۵۱	۰/۰۰۰

متغیر پاسخ = منفعت‌طلبی مدیریتی (تمایل به کنترل مدیران)			
متغیرهای مستقل	ضرایب رگرسیونی	آماره آزمون t	سطح معناداری
اهرم شرکت	۰/۰۳۳	۱۱۰/۹	۰/۰۰۰
رشد شرکت	۰/۰۳۰	۲۵/۵۶۵	۰/۰۰۰
آماره آزمون $F = ۷۸۱۹/۶$ سطح معناداری $= ۰/۰۰۰$ آماره دورین واتسون: $۲/۲۵$ ضریب تعیین $= ۰/۸۳$			

همانطور که در جدول ۱۰ ملاحظه می‌شود رابطه بین اجتناب مالیاتی و تمایل به کنترل مدیران در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد سنجش قرار گرفته است. طبق نتایج حاصله سطح معناداری صفر و آماره دورین واتسون نیز $۲/۲۵$ گزارش شده و جهت تأیید فرضیه این عدد می‌بایست بین $۱/۵$ و $۲/۵$ قرار گرفته باشد؛ بنابراین دو شرط لازم برای تأیید فرضیه فوق‌برقرار است و همچنین آماره F و ضریب تعیین نیز در تأیید فرضیه فوق نقش دارند.

جدول ۱۱- نتایج برازش مدل رگرسیونی چهارم

متغیر پاسخ = منفعت‌طلبی مدیریتی (عدم مراعات مدیران)			
متغیرهای مستقل	ضرایب رگرسیونی	آماره آزمون t	سطح معناداری
ثابت معادله (α)	۰/۰۳۸	۱۴/۴۷	۰/۰۰۰
اجتناب مالیاتی	۰/۰۳۳	۹۲/۱۵	۰/۰۰۰
وجه نقد شرکت	۰/۰۳۵	۱۶۲/۲۲	۰/۰۰۰
بازده دارایی‌های شرکت	۰/۰۳۲	۲۹/۶۵	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	۰/۰۳۳	۱۳۹/۵۱	۰/۰۰۰
اهرم شرکت	۰/۰۳۳	۱۱۰/۹	۰/۰۰۰
رشد شرکت	۰/۰۲۸	۱۲/۶۶۶	۰/۰۰۰
آماره آزمون $F = ۷۸۱۹/۶$ سطح معناداری $= ۰/۰۰۰$ آماره دورین واتسون: $۲/۱۵$ ضریب تعیین $= ۰/۸۶$			

همانطور که در جدول ۱۱ ملاحظه می شود رابطه بین اجتناب مالیاتی و عدم مراعات مدیران در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد سنجش قرار گرفته است. طبق نتایج حاصله سطح معناداری صفر و آماره دورین واتسون نیز ۲/۱۵ گزارش شده و جهت تأیید فرضیه این عدد می بایست بین ۱/۵ و ۲/۵ قرار گرفته باشد؛ بنابراین دو شرط لازم برای تأیید فرضیه فوق برقرار است و همچنین آماره F و ضریب تعیین نیز در تأیید فرضیه فوق نقش دارند.

بررسی فرضیه ها در یک نگاه

تأییدیه نهایی و یا رد فرضیات در جدول ذیل خلاصه شده است:

جدول ۱۲. نتایج بررسی فرضیه ها

فرضیه ها	تعاریف فرضیه ها	نتیجه
فرضیه اصلی	بین اجتناب مالیاتی و منفعت طلبی مدیریتی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.	تأیید
فرضیه فرعی اول	بین اجتناب مالیاتی و پارتی بازی مدیران در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.	تأیید
فرضیه فرعی دوم	بین اجتناب مالیاتی و تشکیل ائتلاف مدیران در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.	تأیید
فرضیه فرعی سوم	بین اجتناب مالیاتی و تمایل به کنترل مدیران در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.	تأیید
فرضیه فرعی چهارم	بین اجتناب مالیاتی و عدم مراعات مدیران در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معناداری وجود دارد.	تأیید

بحث و نتیجه گیری

براساس نتایج بدست آمده و تجزیه و تحلیل صورت گرفته مشخص شد که بین اجتناب مالیاتی و منفعت طلبی مدیریتی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت و مستقیمی وجود دارد به طوری که با اجتناب از پرداخت مالیات می تواند منجر به ایجاد منفعت طلبی در مدیران شود و هر یک از شاخص های آن را (نظیر پارتی بازی مدیران، تشکیل ائتلاف مدیران، تمایل به کنترل مدیران، عدم مراعات مدیران) تحت تأثیر قرار دهد؛ این نتایج در کوتاه مدت مثبت می باشد اما در بلندمدت می تواند اثری منفی بر عملکرد شرکت داشته باشد و میزان بدهی های آن را افزایش دهد و در نهایت منجر به کاهش ارزش و اعتبار شرکت گردد؛ بنابراین مدیران می توانند با پرداخت به موقع مالیات و کاهش بدهی مالیاتی، ارزش و اعتبار خود و شرکت را حفظ نمایند.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه اصلی حاکی از آن است که رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیریتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد تأیید قرار گرفت؛ باتوجه به تحلیل مدل رگرسیونی اجتناب مالیاتی می‌تواند باعث منفعت‌طلبی مدیران شود به طوری که با توجه به آزمون t در این پژوهش، نقش متغیر مستقل بر متغیر وابسته به صورت مثبت و مستقیم می‌باشد؛ به عبارت دیگر، در صورتی که مدیران به اجتناب مالیاتی روی آورند، به دنبال این هستند که منفعت‌طلبی را برای خود ایجاد نمایند اما در بلندمدت اثری منفی بر عملکرد، ارزش و اعتبار شرکت ایجاد می‌کنند؛ این نتایج با پژوهش سیدشمس و همکاران (۲۰۲۲)، کریناتو و لستاری (۲۰۱۸)، بخردی نسب (۱۳۹۹)، هم‌راستا و هم‌سو می‌باشد.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی اول حاکی از آن است که رابطه بین اجتناب مالیاتی و پارتی بازی مدیران در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد تأیید قرار گرفت؛ باتوجه به تحلیل مدل رگرسیونی اجتناب مالیاتی می‌تواند بر پارتی بازی مدیران تأثیرگذار باشد به طوری که با توجه به آزمون t در این پژوهش، نقش متغیر مستقل بر متغیر وابسته به صورت مثبت و مستقیم می‌باشد؛ به عبارت دیگر، در صورتی که مدیران به اجتناب مالیاتی روی آورند می‌توانند باعث پارتی بازی مدیران شوند اما این واکنش در کوتاه مدت درست می‌باشد و در بلندمدت اثر منفی بر عملکرد شرکت ایجاد می‌کند و همچنین از ارزش و اعتبار شرکت کاسته می‌شود. این نتایج با پژوهش سیدشمس و همکاران (۲۰۲۲)، گونزالس و همکاران (۲۰۲۱)، قادرزاده و علوی (۱۴۰۱)، هم‌راستا و هم‌سو می‌باشد.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی دوم حاکی از آن است که رابطه بین اجتناب مالیاتی و تشکیل ائتلاف مدیران در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد تأیید قرار گرفت؛ باتوجه به تحلیل مدل رگرسیونی اجتناب مالیاتی می‌تواند بر تشکیل ائتلاف مدیران تأثیرگذار باشد به طوری که با توجه به آزمون t در این پژوهش، نقش متغیر مستقل بر متغیر وابسته به صورت مثبت و مستقیم می‌باشد؛ به عبارت دیگر، در صورتی که مدیران به اجتناب مالیاتی روی آورند می‌توانند باعث تشکیل ائتلاف مدیران شوند این واکنش نیز در کوتاه مدت صحیح می‌باشد و در بلندمدت اثری منفی بر عملکرد شرکت ایجاد می‌نماید و همچنین از ارزش و اعتبار شرکت را کاهش می‌دهد. این نتایج با پژوهش سیدشمس و همکاران (۲۰۲۲)، چن و همکاران (۲۰۲۰)، سامانیان و همکاران (۱۳۹۹)، هم‌راستا و هم‌سو می‌باشد.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی سوم حاکی از آن است که رابطه بین اجتناب مالیاتی و تمایل به کنترل مدیران در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد تأیید قرار گرفت؛ باتوجه به تحلیل مدل رگرسیونی اجتناب مالیاتی می‌تواند بر کنترل مدیران تمایل نشان می‌دهند به طوری که با توجه به آزمون t در این پژوهش، نقش متغیر مستقل بر متغیر وابسته به صورت مثبت و مستقیم می‌باشد؛ به عبارت دیگر، در صورتی که مدیران به اجتناب مالیاتی روی آورند، می‌توانند باعث کنترل مدیران شوند این واکنش نیز در کوتاه مدت صحیح می‌باشد و در بلندمدت اثری منفی بر عملکرد

شرکت ایجاد می‌نماید و همچنین از ارزش و اعتبار شرکت را کاهش می‌دهد. این نتایج با پژوهش سیدشمس و همکاران (۲۰۲۲)، هو (۲۰۱۸)، فتاحی و همکاران (۱۴۰۰)، هم‌راستا و هم‌سو می‌باشد.

نتایج پژوهش در خصوص فرضیه فرعی چهارم حاکی از آن است که رابطه بین اجتناب مالیاتی و عدم مراعات مدیران در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد تأیید قرار گرفت؛ باتوجه به تحلیل مدل رگرسیونی اجتناب مالیاتی می‌تواند بر عدم مراعات مدیران تأثیرگذار باشد به طوری که با توجه به آزمون t در این پژوهش، نقش متغیر مستقل بر متغیر وابسته به صورت مثبت و مستقیم می‌باشد؛ به عبارت دیگر، در صورتی که مدیران به اجتناب مالیاتی روی آورند، می‌توانند باعث عدم مراعات مدیران نسبت به هم شوند این واکنش نیز در کوتاه مدت صحیح می‌باشد و در بلندمدت اثری منفی بر عملکرد شرکت ایجاد می‌نماید و همچنین از ارزش و اعتبار شرکت را کاهش می‌دهد. این نتایج با پژوهش سیدشمس و همکاران (۲۰۲۲)، بالا کریشنان و همکاران (۲۰۱۸)، خدای پور و همکاران (۱۳۹۹)، هم‌راستا و هم‌سو می‌باشد.

پیشنهادهای کاربردی و برای محققان آتی

با توجه به نتایج فرضیه فرعی اول می‌توان پیشنهاد نمود به مدیران شرکت‌ها جهت ایجاد پارتی‌بازی مدیران به اجتناب مالیاتی توجه نمایند و به منظور منفعت‌طلبی بهتر از روش‌های دیگر استفاده نمایند؛ مدیران شرکت‌ها می‌توانند با برنامه ریزی و پرداخت به موقع مالیات در طی سال، فعالیت و عملکرد شرکت را بهبود بخشند و از پارتی بازی اجتناب ورزند که در بلندمدت اثری منفی ایجاد می‌نماید و حتی ممکن است موقعیت شغلی آنها نیز به خطر بیفتد و یا اینکه با افت ارزش و اعتبار شرکت، موجب منحل شدن آن شوند و با ایجاد بدهی‌های زیاد، منجر به ورشکستگی شرکت شوند.

با توجه به نتایج فرضیه فرعی دوم می‌توان پیشنهاد نمود به مدیران شرکت‌ها که جهت تشکیل ائتلاف در خصوص اجتناب مالیاتی ممانعت ورزند، چون در کوتاه مدت به نتیجه دلخواه می‌رسند اما در بلندمدت اثری برعکس دارد؛ پس می‌توان با روش‌ها و برنامه‌های بهتری در ائتلاف شرکت به منظور منفعت‌طلبی نمایند و با پرداخت به موقع مالیات و کاهش بدهی و جلوگیری از تخلف، بتوانند ارزش و اعتبار شرکت و خود را بالا ببرند. در این راستا نیز می‌توان برنامه ریزی نمود تا بدهی‌های مالیاتی خود را به موقع و با پرداخت قسطی انجام دهند.

با توجه به نتایج فرضیه فرعی سوم می‌توان پیشنهاد نمود به مدیران شرکت‌ها جهت کنترل هر یک از مدیران به پرداخت مالیات توجه نمایند و از اجتناب مالیاتی پرهیزند؛ مدیران شرکت‌ها اگر فعالیت‌های شرکت، هزینه‌ها و بدهی‌های خود را طبق اهداف و برنامه‌های از پیش تعیین شده انجام دهند، نیازی به اجتناب مالیاتی نیست، چراکه مالیات نیز مثل سایر هزینه‌های دیگر به موقع و به صورت قسط بندی پرداخت خواهد شد تا در بلندمدت باعث افزایش ارزش و اعتبار شرکت شوند؛ پس به جای کنترل مدیران می‌توان برنامه‌هایی را طراحی نمود تا بتوان مالیات را در زمان خودش پرداخت نمایند.

با توجه به نتایج فرضیه فرعی چهارم می‌توان پیشنهاد نمود به مدیران شرکت‌ها جهت مراعات حال هر یک از مدیران به اجتناب مالیاتی روی نیاورند، آنها می‌توانند برای مراعات هر یک از مدیران به پاداش یا امتیازاتی که برای پرداخت مالیات به موقع به آنها تعلق می‌گیرند توجه نمایند؛ همچنین می‌بایست با پرداخت به موقع مالیات و کاهش هزینه‌ها، به صورت تسویقی به آنان امتیازاتی داد تا با بهره‌گیری از آن منجر به حفظ ارزش و اعتبار شرکت شوند و تداوم فعالیت را در شرکت حفظ نمایند؛ در این راستا نیز می‌توان برنامه‌های مشخص نمایند و با رعایت آن منجر به کاهش بدهی‌های مالیاتی شوند.

با توجه به نتایج فرضیه اصلی می‌توان به سازمان بورس اوراق بهادار تهران و شرکت‌ها پیشنهاد نمود تا جهت ایجاد منفعت‌طلبی مدیران به اجتناب مالیاتی و عواقب آن توجه نمایند؛ هرچند ممکن است در کوتاه مدت به نتایج مثبتی برسند اما در بلندمدت اثری منفی بر موقعیت شغلی آنها و حتی ارزش، اعتبار و عملکرد شرکت ایجاد می‌کند؛ در این راستا باید خط مشی‌ها و استراتژی‌هایی طراحی نمود تا بتوان بدهی‌های مالیاتی را سر وقت و تنظیم شده پرداخت نمایند؛ پرداخت به موقع مالیات می‌تواند منجر به کاهش بدهی‌های مالیاتی شود به طوری که اگر مأموران مالیاتی از عدم پرداخت مالیات شرکتی مطلع شوند، علاوه بر پرداخت مالیات جرائم و مجازاتی نیز برای خاطیان به دنبال خواهد داشت.

با توجه به نتایج پژوهش می‌توان برای پژوهشگران آتی پیشنهاد نمود:

- رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیریتی را با توجه به بحران اقتصادی، عوامل محیطی و شرایط عدم اطمینان بازار با استفاده از منطق فازی مورد بررسی قرار دهند و نتیجه را با این پژوهش مقایسه نمایند.
- رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیریتی با توجه به مالکیت دولتی و مالکیت حقیقی مورد سنجش قرار گیرد.
- رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیریتی را با توجه به نقش اجتناب و فرار مالیاتی مورد بررسی قرار دهند.
- رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیریتی را با توجه به نقش عوامل فرهنگی و کاربرد آن بررسی نمایند.
- رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیریتی با توجه به نقش حسابرس و حق الزحمه حسابرسی بررسی شود.
- رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیریتی با توجه به نقش ریسک و بازده سهام شرکت‌ها بررسی شود.
- رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیریتی براساس رویکرد معادلات ساختاری مورد بررسی قرار گیرد.
- رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیریتی را با توجه به مدیریت سود و تقسیم سود مورد سنجش قرار دهند.
- رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیریتی با توجه به اعتبار و ارزش شرکت مورد سنجش قرار دهند.
- رابطه بین اجتناب مالیاتی و منفعت‌طلبی مدیریتی براساس عدم تقارن اطلاعاتی و کارایی سرمایه گذاری بررسی شود.

یادداشت‌ها:

1. Hanlon, M, Heitzman, S
2. Atwood, T and etal
3. Rego, S.O, Wilson, R
4. Chen, S and etal
5. Hope, O-K, Thomas, W.B
6. Crocker, K.J, Slemrod, J
7. Syed.Sh and etal
8. Graham, J.R, Tucker, A.L
9. Wilson, R. J
10. Francis, B.B and etal
11. Desai, M. A and etal
12. Bertrand, M. & Mullainathan, S
13. Edwards, A and etal
14. González, E.L and etal

منابع و مأخذ

- خدای پور، احمد، رحیمی، علیرضا، فروغی، عارف (۱۳۹۹). بررسی تأثیر توانایی مدیریتی بر رابطه بین اجتناب مالیاتی و کارایی سرمایه گذاری، راهبرد مدیریت مالی، ۸(۳۱)، ۱۱۱-۱۳۴.
- فتاحی، فرهاد، جهانگیرمرد، مجید، مهدی زاده، علی (۱۴۰۰). تأثیر رفتارهای منفعت طلبانه مدیران بر بروز رفتارهای انحرافی کارکنان، پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۳(۱)، ۱۹۷-۲۲۳.
- قادرزاده، سید کریم، علوی، سیدمصطفی (۱۴۰۱). اجتناب مالیاتی: مسئولیت اجتماعی و نقش تعدیل گر مالکیت خانوادگی، مجله دانش حسابداری، ۱۲(۳)، ۱۱۱-۱۲۸.
- Atwood, T, Drake, M. S, & Myers, L. A. (2010). Book-tax Conformity, Earnings Persistence and the Association Between Earnings and Future Cash flows. *Journal of Accounting and Economics*, 50(1), 111-125.
- Bertrand, M. & Mullainathan, S. (2003). Enjoying the quiet life? Corporate governance and managerial preferences. *Journal of political Economy*, 111(5), pp.1043-1075.
- Chen, S, Chen, X, Cheng, Q, Shevlin, T, 2010. Are family firms more tax aggressive than non-family firms? *J. Finan. Econ.* 95 (1), 41-61.
- Chen, Y, Ge, R, Louis, H, Zolotoy, L. (2020). Stock liquidity and corporate tax avoidance. *Review of Accounting Studies*, 1-32.
- Crocker, K.J, Slemrod, J, 2005. Corporate tax evasion with agency costs. *J. Public Econ.* 89 (9-10), 1593-1610
- Desai, M. A. Dyck, A. & Zingales, L. (2007). Theft and taxes. *Journal of financial economics*, 84(3), pp.591-623.

- Edwards, A. Schwab, C. & Shevlin, T. (2016). Financial constraints and cash tax savings. *The Accounting Review*, 91(3), pp.859-881.
- Francis, B.B, Sun, X, Qiang, W. (2015). Managerial ability and tax avoidance. Working Paper, Available at: www.ssm.com.
- González, E.L, Ferrero, J.M Meca, E.G. (2021). Does corporate social responsibility affect tax avoidance: Evidence from family firms. *Corporate Social Responsibility and Environmental*, 26(4), 819-831
- Graham, J.R, Tucker, A.L, 2006. Tax shelters and corporate debt policy. *J. Finan. Econ.* 81 (3), 563–594
- Hanlon, M, Heitzman, S, 2010. A review of tax research. *J. Acc. Econ.* 50 (2-3), 127–178
- Hanlon, M, & Heitzman, S. (2010). A Review of Tax Research. *Journal of Accounting and Economics*, 50(2), 127-178.
- Hope, O-K, Thomas, W.B, 2008. Managerial empire building and firm disclosure. *J. Account. Res.* 46 (3), 591–626.
- Rego, S.O, Wilson, R, 2012. Equity risk incentives and corporate tax aggressiveness. *J. Account. Res.* 50, 775-810.
- Syed.Sh, Sudipta. B, Abeyratna. G. (2022). Does corporate tax avoidance promote managerial empire building? *Journal of Contemporary Accounting and Economics* 18 (2022) 100293.
- Wilson, R. J. (2009). An examination of corporate tax shelter participants. *The Accounting Review*, 84(3), pp.969-999.

An Investigating the relationship between corporate tax avoidance and managerial utilitarianism in companies listed on the Tehran Stock Exchange

Abbas Ebrahimi^{*1}

Date of Receipt: 2022/08/23 Date of Issue: 2022/11/17

Abstract

According to the study of Seyedshams et al. in 2022, company managers tend to avoid paying taxes due to their self-interest; The indicators of self-interest used in this study include party play, forming a coalition of managers, the desire to control managers, non-observance of managers; So there is a possibility that tax avoidance plays a role in these indicators. Therefore, an attempt is made to assess the above issue and assumptions in Iran as well. In order to analyze the hypotheses of the research, the statistical population was selected from 2016 to 2021 and for 6 years and included listed companies, the statistical sample was selected using the elimination method and 50 companies. The research method used is a descriptive-analytical method, and historical research data was collected and classified by referring to financial statements and reports of companies listed on the Tehran Stock Exchange. The panel data method was used to analyze the statistical data; And in the analysis section, descriptive statistics, inferential statistics and various relevant tests were performed and data analysis was done using Eviews version 9 software. According to the analysis of the regression model, the findings of the research show that there is a positive and significant effect between the tax avoidance of companies and the managerial utilitarianism of the companies listed in the Tehran Stock Exchange, so that in this research, based on the t-statistic, the degree of influence on the indicators of utilitarianism, such as managers' partying, The formation of a coalition of managers, the desire to control managers, and the non-observance of managers were also identified.

Keywords

Tax avoidance, managers' interest, control, non-compliance, formation of coalition

1. Senior Tax Expert, Department of Tax Affairs, Ewaz, Iran (Responsible author: Sayed.ab8471@gmail.com)